

Anna Ślósarz

<https://orcid.org/0000-0001-5524-3227>

Wydział Nauk Humanistycznych

Uniwersytet Pedagogiczny im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Krąg Dave'a Eggersa w dobie korporacji, medialnych kampanii wyborczych i pandemii

Słowa kluczowe: high-tech, korporacja, metaweb, inwigilacja, film, zniewolenie, Dave Eggers

Key words: high-tech, corporation, metaweb, surveillance, movie, enslavement, Dave Eggers

Wstęp. Powieść ukształtowana ze społecznych doświadczeń

Teksty literackie ukształtowane na gruncie społecznego zaangażowania pisarzy bywają profetyczne. Dave Eggers, autor *Kręgu* (2013, wyd. pol. 2015), to działacz społeczny, dziennikarz i niezależny wydawca, laureat 38 nagród literackich przyznawanych za społeczne zaangażowanie (2013) i działalność edukacyjną (2008). Społeczną i pisarską aktywność traktuje jako jedną misję. Pomaga odbudowywać zniszczone katastrofami obszary od Nowego Orleanu po Sudan (Dinnen 2012: 1). Charytatywne projekty upowszechniania umiejętności czytania i pisania rozwija w postaci warsztatów i klubów pracy domowej (ang. *homework clubs*). Jego niekomercyjne wydawnictwo McSweeney's, w ramach działalności organizacji Voice of Witness, której jest współzałożycielem, publikuje i przystosowuje do celów edukacyjnych historie mówione – personalne narracje *non fiction* ilustrujące łamanie praw człowieka i inne tragedie we współczesnym świecie. Wizerunek zaangażowanego twórcy dopełniają wieloletnie związki ze środowiskiem filmowym; Eggers poznał je, będąc pięciokrotnie scenarzystą¹. Na ekran adaptowano trzy jego utwory².

Publiczna osobowość tego twórcy jest zatem zbudowana na społecznym zaangażowaniu i silnej medialnej samoreprezentacji. To dlatego w polu literackim, w rozumieniu Pierre'a Bourdieu, Eggers przekroczył granice profesjonalnego pisarstwa i wymaganej przez nie konsekracji przez instytucjonalną, akademicką recepcję (Bourdieu 2001: 191). Zmodyfikował kartografię literatury: amerykańskie

¹ Jest autorem scenariuszy do filmów: *Para na życie* (*Away We Go*, 2009, reż. Sam Mendes); *Gdzie mieszkają dzikie stwory* (*Where the Wild Things Are*, 2009, reż. Spike Jonze); *Promised Land* (2012, reż. Gus Van Sant); *Francis* (2013, reż. Richard Hickey); *Hologram dla króla* (*A Hologram for the King*, 2016, reż. Tom Tykwer) i *The Circle. Krąg* (*The Circle*, 2017, reż. James Ponsoldt).

² Są to filmy: *Promised Land*, *Francis* i *The Circle. Krąg*.

doświadczenia zaprezentował jako ogólnoswiatowe. Jako ponadnarodowy pisarz (ang. *transnational writer*, Nicol 2019: 301) zaprezentował w globalnej powieści (ang. *global novel*, Kirsch 2017) ogólnoludzką wizję komunikacyjnych zagrożeń, stając się komentatorem społecznym, jak Haruki Murakami czy Orhan Pamuk. Do wydawniczego sukcesu przyczyniło się również to, że wystylizował narrację na *real voice* (punkt widzenia tak zwanego zwykłego człowieka) i poruszył transnarodowy problem dotyczący nie tylko generacji MTV (Giles 2011: 161–182), lecz wszystkich pokoleń. Połączył idee sztuki czystej i zaangażowanej, realizując program intelektualisty, krytycznie postrzegającego rzeczywistość i zdolnego „[...] do przeciwstawienia się siłom porządku ekonomicznego i politycznego” (Bourdieu 2001: 507).

Dystopia: nie utopia i nie antyutopia

Jeśli przewidywania pisarza wynikają z analizy stanu rozwoju danej społeczności czy społeczeństwa, mamy do czynienia z dystopią. Natomiast utopie i antyutopie mają źródło w fantazji autorów. Granica między dystopiami i antyutopiami bywa jednak zatarta. Utopie to na przykład: *Państwo* (ok. 380 p.n.e.) Platona, *Utopia* (1516) Thomasa More’a, *Miasto Słońca* (1623) Tommaso Campanellego i *Ludzie jak bogowie* (1923) Herberta G. Wellsa. Oparte są na wierze w ludzki rozsądek, dlatego nie ma w nich sprzeczności między interesami jednostek i zbiorowości. Równoległe do nich powstawały więc polemiczne antyutopie, na przykład *Podróże Guliwera* (1726) Jonathana Swifta. Gatunek ten rozwinął się zwłaszcza w XX wieku, gdy światowe wojny zniweczyły wiarę w dobrą przyszłość ludzkości. Ekspozowano niebezpieczeństwo kontroli władzy nad jednostką. Widać to w takich totalitarnych antyutopiach, jak: *My* (1920) Jewgienija Zamiatina, *Pożegnanie jesieni* (1927) Stanisława Ignacego Witkiewicza, *Nowy wspaniały świat* (1932) Aldousa Huxleya, *Inwazja jaszczurów* (1935–1936) Karela Čapka, *Folwark zwierzęcy* (1945) i *Rok 1984* (1949) George’a Orwella, *Fahrenheit 451* (1953) Raya Bradbury’ego, *Władca much* (1954) Williama Goldinga, *Powrót z gwiazd* (1961) Stanisława Lema, *Przenicowany świat* (1969) Arkadija i Borisa Strugackich i *Igrzyska śmierci* (2008) Suzanne Collins. Opisano też dramatyczne lub bezowocne kontakty z innymi cywilizacjami, na przykład w utworach: *Wojna światów* (1899) Herberta George’a Wellsa, *Solaris* (1961) Stanisława Lema, *Diuna* (1965) Franka Herberta, *Piknik na skraju drogi* (1972) Arkadija i Borysa Strugackich, *Katedra* (2000) Jacka Dukaja. Większość tych książek można określić również mianem dystopii, ponieważ hiperbolizują zaobserwowane w realnym świecie negatywne zjawiska i procesy, podejmując fundamentalne problemy związane z przyszłością. Często okazują się intertekstualne i intermedialne, toteż stają się przebojami ekranowymi³.

³ Na stronie internetowej <http://www.dystopia-utopia.com> w bardzo ciekawy sposób, w formie interaktywnej grafiki zatytułowanej *Sci-Fi Movies & Dystopia/Utopia*, przyporządkowano filmowym adaptacjom dystopii i utopii najczęściej poruszane w nich zagadnienia. Chronologicznie

Do najślawniejszych autorów dystopii należy między innymi Arthur C. Clarke. Wraz ze Stanleyem Kubrickiem napisał scenariusz filmu *2001: Odyseja kosmiczna* (1968, reż. Stanley Kubrick). W filmie znalazły się odwołania do wątków z opowiadań Clarke'a, na przykład: *Posterunek* (*The Sentinel*), *Napięcie* (*Breaking Strain*), *Z kolebki – na wieczne orbitowanie* (*Out of the Cradle, Endlessly Orbiting...*), *Kto tam?* (*Who's There?*), *Podróż do wnętrza komety* (*Into the Comet*) i *U progu raju* (*Before Eden*). Po zrealizowaniu filmu Clarke scalił wątki w powieść, wykorzystując rozwiązania zastosowane w filmie.

Powieść *Newromancer* (1984) Williama Gibsona, zaliczana do *science fiction* w klasycznej odmianie cyberpunk, zapoczątkowała i upowszechniła sugestywne powieściowe narracje z obecnością komputerów, hakerów, wirtualnej rzeczywistości, sztucznej inteligencji i inżynierii genetycznej, cyberprzestrzeni (ang. *the matrix*) i globalnych korporacji. Również inne terminy, przejęte dziś przez środowiska akademickie, mają swe źródło w literaturze. Na przykład słowa „postprawda” jako pierwszy użył amerykańsko-serbski dramaturg Steve Tesich w eseju *A Government of Lies* (1992). Podkreślił, że rezygnacja amerykańskiego społeczeństwa z poznawania prawdy o działaniach rządu skutkuje erozją demokracji i totalitaryzmem (Tesich 1992: 13). *Krąg* jako dystopia (Herman 2018) zawiera natomiast spostrzeżenia i przewidywania dotyczące ludzi XXI wieku, żyjących w warunkach gwałtownego rozwoju technologii komunikacyjnej.

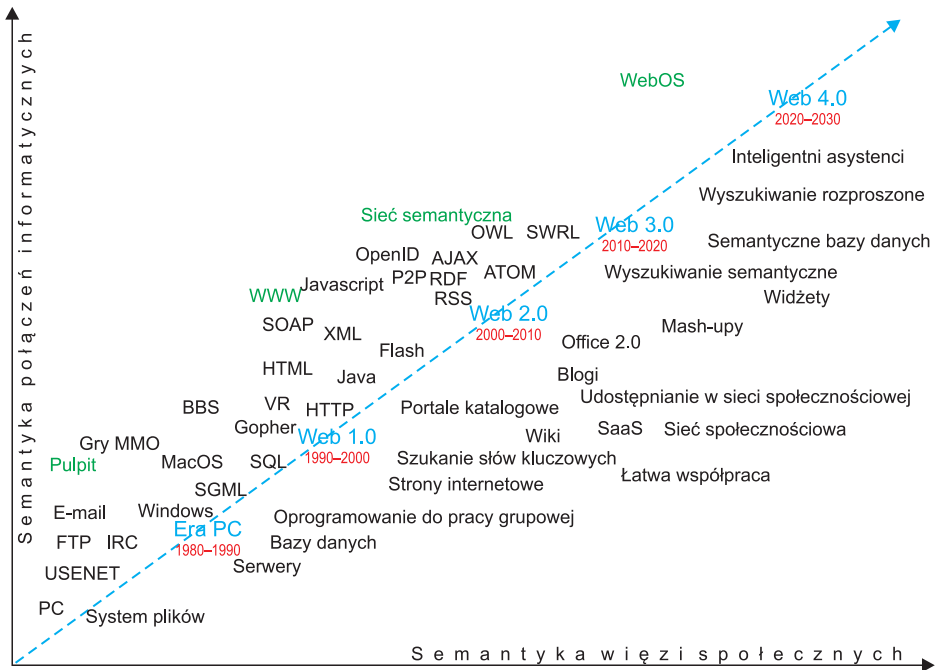
Autorzy dystopii często skupiają się zatem na prognozowaniu oddziaływania technologii na człowieka i ludzkość. W sugestywnych narracjach analizują niepokojące zjawiska współczesności, ilustrowane potem w filmowych adaptacjach, poddawane publicystycznym roztrząsaniom i naukowym badaniom, rozwijane w korporacyjnych oraz rządowych przedsięwzięciach. Z tego powodu porównanie funkcjonowania mediów w *Kręgu* i podczas pandemii COVID-19 wydaje się zasadne.

Kierunek rozwoju high-tech

Na początku XXI wieku przewidywania dotyczące rozwoju technologii obejmowały sieci semantyczne i społeczne. Pierwsze odnosiły się do maszyn, drugie do ludzi. Obie rozwinęły się, osiągając postać: mediów społecznościowych, widżetów⁴, inteligentnych asystentów użytkowników itp. (rys. 1).

ulożone tytuły filmów (powstałych w latach 1927–2018) po kliknięciu zostają powiązane z tematami, takimi jak między innymi: epidemia, wymarcie ludzkości, kontrola społeczeństwa i wojna światowa. Adaptacji *Kręgu* przypisano takie tematy, jak: alternatywne światy, mutacje genetyczne i wojny robotów (zob. w netografii: IMDb 2018).

⁴ Widżet (z ang. *window* + *gadget*, czyli *okno* + *gadżet*) to element graficznego interfejsu użytkownika, na przykład przycisk, suwak, pole edycji, okno dialogowe, rozwijalna lista, pole wyboru. Przekazuje polecenia użytkownika i wizualizuje działanie programu.

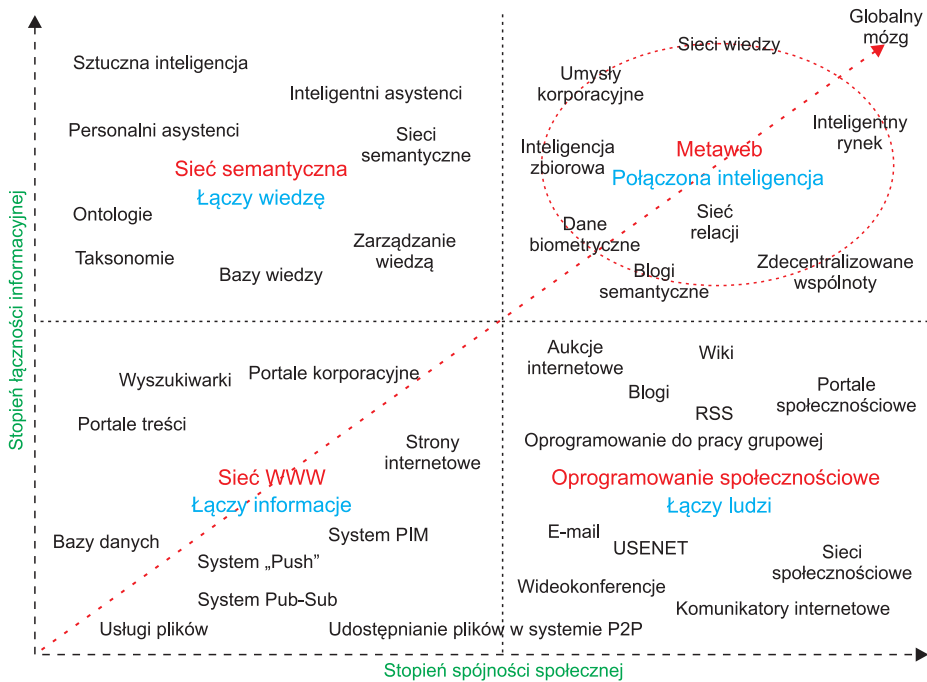

Rys. 1. Historia i perspektywy rozwoju Internetu

Źródło: oprac. własne na podstawie diagramu Novy Spivacka (za: Kłosiński 2008).

Wykres powyższy opracował Nova Spivack, „turysta kosmiczny” w 1999 roku, dyrektor generalny studia przedsięwzięć naukowo-technicznych Magical w Los Angeles, ekspert ds. sztucznej inteligencji, współtwórca Siri i EarthWeb, kierownik międzynarodowego projektu tworzenia kopii zapasowych Ziemi – bibliotek, Wikipedii i DNA wysłanych w kosmos (Spivack 2020). Nieprzypadkowo więc przewidział rozwój technologii informacyjnych w postaci sieci semantycznych i inteligentnych asystentów osobistych, a także społecznościowy i korporacyjny kierunek rozwoju technologii komunikacyjnych. Przedstawiony na rys. 2 diagram autorstwa Spivacka obrazuje perspektywy Internetu w sposób zbliżony do przewidzianego w powieści Eggersa: technologia osacza użytkowników, formatuje umysły do postaci określonej jako Enterprise Minds (umysły korporacyjne), unicestwia ludzkie tożsamości oraz rodzinne i towarzyskie więzi, tworząc Decentralized Communities (zdecentralizowane wspólnoty), aby zarządzić światem jako już nieludzki The Global Brain (globalny mózg).

Z rys. 2 wynika, że metaweb to pojęcie nadrzędne w stosunku do Web (Internet), ponieważ stanowi połączenie potencjału komputerów i ludzkich umysłów: informacji biometrycznych zbieranych w postaci tak zwanych Lifelogs, wiedzy zawartej w blogach, a nawet w korporacyjnych umysłach i naukowych sieciach współpracy. To synergia inteligencji ludzi i maszyn, czyli The Global Brain. Czy taka współpraca z komputerami jest dla ludzkości wskazana? Takie pytanie stawiają od dawna powieściopisarze, autorzy filmów i seriali,

Rys. 2. Metaweb w ujęciu Novy Spivacka: połączenie potencjału komputerów i ludzkich umysłów

Źródło: oprac. własne na podstawie diagramu Novy Spivacka (2004).

wskazując słabości ludzkiego gatunku, które powodują przewagę sztucznej inteligencji i niepewną przyszłość ludzkości, zilustrowaną na przykład w filmach: *2001: Odyseja kosmiczna*, *Łowca androidów* (1982, reż. Ridley Scott), *Łowca androidów 2049* (2017, reż. Denis Villeneuve), a także *The Circle*. *Kraq* (*Circle*, 2017, reż. James Ponsoldt).

Materiał badawczy

Analizie poddano narrację powieści *Kraq* Dave'a Eggersa. Odniesiono ją do wybranych przekazów medialnych i korporacyjnych praktyk komunikacyjnych, rozpowszechnianych i realizowanych na całym świecie w okresie pandemii koronawirusa SARS-CoV-2 (która zbiegła się w Polsce z kampanią prezydencką), obowiązujących w tym okresie rozporządzeń i rozwiązań, a także badań postaw telepracowników oraz stanu psychicznego studentów uczestniczących w zdalnych zajęciach.

Cel i sposób badania

Celem badania było zestawienie trendów cywilizacji high-tech opisanej w powieści *Krąg* z praktykami komunikacyjnymi rozwijającymi się podczas pandemii COVID-19, wraz z telepracą i edukacją online. Zastosowano metodę nieinwazyjnej analizy dokumentów zastanych. Obejmuje ona między innymi analizowanie powieści, które może naprowadzać badacza na „fundamentalne problemy i doniosłe hipotezy” (Łuczewski i Bednarz-Łuczewska 2012: 166), a także interpretacje dokumentów internetowych i badań statystycznych. Analizując wypowiedzi bohaterów, odwołano się do badań metodą storytellingu, służącą do analizy narracji przedstawicieli danej społeczności (Czarniawska 2004). Fabuła powieści jako obiekt komunikacyjny dostarczyła bowiem informacji pozwalających „[...] zrozumieć naszą materialną rzeczywistość oraz rzeczywistość innych ludzi” (Boje i Tourani 2012: 216).

Odwołując się do powieści jako postaci „ontologicznego opowiadania” (Boje i Tourani 2012: 218–220), założono, że człowiek nie jest ontologicznym centrum. W analizowanej powieści pojawiły się bowiem pozaludzkie agenty w postaci urządzeń high-tech. W celu sprofilowania tekstu pod kątem funkcjonowania tych aktantów wzięto pod uwagę zdania zawierające słowo „film” (w języku ang. *movie, video, footage* [nagranie filmowe], *to be on camera* [być filmowanym]). Wideorejestracja pełni bowiem w *Kręgu* fundamentalną rolę. Zwrócono też uwagę na przywoływanie tekstów sekundarnych i trzeciego stopnia w rozumieniu Johna Fiskego (2001: 84, 108), formułowanych i publikowanych przez użytkowników w grupach nieformalnych i formalnych.

Powieść Eggersa i dokumenty internetowe przeanalizowano zatem pod kątem zaprezentowanych w nich praktyk tworzenia, komunikowania, percepcji, dystrybucji i wykorzystywania informacji. Zwrócono uwagę na rozwój technologii w celu intensyfikowania komunikowania się użytkowników i nasilania inwigilacji przez rządy i korporacje.

Wyniki analizy

Gwałtowny rozwój technologii komunikacyjnych

W powieści Eggersa przekazy filmowe oglądano wspólnie na korporacyjnych pokazach, w mediach społecznościowych, używając tabletów i smartfonów. Powstawały na żywo, opatrzone automatycznie napisami precyzującymi czas dziania się przedstawianych wydarzeń, miały także bardzo wysoką rozdzielczość. Podlegały archiwizacji, komentowaniu i przekształcaniu przez pracowników korporacji. Były przydatne do inwigilowania pracowników, ich rodzin i ludzi niezwiązanych z korporacją, w tym zwłaszcza jej wrogów. Film nie był już obiektem dobrowolnego poznania, aspirującym do miana dzieła sztuki, lecz przekazem technologicznym zniewalającym w globalnej skali.

Wypowiedzi bohaterów często dotyczą więc wysokiej jakości technologicznej cyfrowych filmów:

[...] jakość transmisji strumieniowej filmów w ostatnich latach znacznie się poprawiła. Ale nadal obraz jest wolniejszy niż w realu [...] (Eggers 2015: 66)⁵.

[...] sporo urządzeń może dostarczyć strumieniowo filmy o wysokiej rozdzielczości, a nasze tablety i telefony mogą już z nimi współpracować (Eggers 2015: 67)⁶.

Jeśli macie tysiąc znajomych, a każdy z nich ma dziesięć kamer, macie teraz okazję oglądania dziesięciu tysięcy filmów na żywo (Eggers 2015: 69)⁷.

[...] jak moglibyśmy sobie poradzić, gdyby choćby sto następnych osób zapragnęło przechować filmowy zapis każdej minuty swojego życia, skoro egzystencja każdego człowieka zajmuje tyle miejsca? (Eggers 2015: 218)⁸.

Mieli dostęp do praktycznie wszystkich istniejących filmów oraz programów telewizyjnych (Eggers 2015: 187)⁹.

Krótki opis u dołu ekranu wskazywał, że film nakręcony został o 22:14 [...] Obejrzymy cię na tym filmie (Eggers 2015: 268)¹⁰.

[...] film ukazujący twoje zachowanie będzie istniał po wsze czasy (Eggers 2015: 274)¹¹.

„Filmowanie na żywo” i *reality show* pojawiły się zarówno w słownictwie, jak i w fabule. Dokumentowanie codziennych czynności urosło w powieściowej korporacji do rangi obowiązku, natomiast brak wideodokumentacji świadczył o ukrywaniu czegoś i budził podejrzenia:

Większość jej koleżanek i kolegów cieszyła się z tego, że jest filmowana, a po kilku dniach wszyscy pracownicy wiedzieli, iż stanowi to część ich pracy w Circle oraz elementarny składnik Circle i kropka (Eggers 2015: 302)¹².

Na lewym nadgarstku widziała swoje tętno; na prawym to, co oglądali jej widzowie – obraz z kamery w czasie rzeczywistym [...]. Jej relacje filmowe

⁵ W oryginale: „[...] streaming video has gotten a lot better in recent years. But it's still slower than real life [...]” (Eggers 2013: 61).

⁶ W oryginale: „[...] many machines can deliver high-res streaming video, and many of your tablets and phones can already support them” (Eggers 2013: 62).

⁷ W oryginale: „If you have one thousand friends, and they have ten cameras each, you now have ten thousand options for live footage” (Eggers 2013: 64).

⁸ W oryginale: „And if even a hundred more people wanted to store their every minute—and surely millions would opt to go transparent, would beg to—how could we do this when each life took up so much space?” (Eggers 2013: 220).

⁹ W oryginale: „They had access to virtually every movie and television show extant” (Eggers 2013: 198).

¹⁰ W oryginale: „The logline at the bottom of the screen indicated it had been taken at 10:14 p.m. [...] Let's see you here” (Eggers 2013: 274–275).

¹¹ W oryginale: „That a video of your behavior, for example, will exist forever” (Eggers 2013: 280).

¹² W oryginale: „Most of her fellow Circlers were happy to be on-camera, and after a few days all Circlers knew that it was a part of their job at the Circle, and an elemental part of the Circle, period” (Eggers 2013: 310).

na żywo oglądało codziennie 845 029 różnych osób, a 2,1 miliona śledziło jej kanał informacyjny na komunikatorze internetowym (Eggers 2015: 303–304)¹³.

Nie wstąpiłaś do żadnych firmowych klubów kajakowych i nie zamieszczałaś relacji, zdjęć, filmów ani komentarzy na ten temat. Czy odbywałaś te wycieczki pod patronatem CIA? (Eggers 2015: 290)¹⁴.

Narrator przywołał nawet zdarzenia świadczące o tym, że korporacyjne filmy i komunikatory zastąpiły tradycyjne kino i dziennikarstwo:

Teraz gwiazdy filmu błagają ludzi, żeby śledzili ich wpisy na komunikatorze (Eggers 2015: 134)¹⁵.

Eggers odwołał się też do wdrożonej przez koncerny Apple i Google biometrycznej technologii rozpoznawania i wyszukiwania w Sieci obrazów twarzy oraz związanej z nią historii użytkownika (więcej na temat tej technologii zob. Niebezpiecznik 2014); wspomniał również skanowanie tęczówki oka użytkownika:

[...] dzięki postępom w rozpoznawaniu twarzy możemy, liczymy na to, zidentyfikować niemal każdego na każdym zdjęciu i filmie. Chcesz znaleźć wszystkie zdjęcia swoich pradziadków, możemy sprawić, że to archiwum można będzie przeszukać, a ty zdołasz, oczekujemy tego, jesteśmy o tym przekonani, lepiej ich wtedy zrozumieć. Może dostrzeżesz ich w tłumie na Wystawie Światowej w tysiąc dziewięćset dwunastym roku. Może znajdziesz film przedstawiający twoich rodziców na meczu baseballu w roku tysiąc dziewięćset siedemdziesiątym czwartym (Eggers 2015: 339)¹⁶.

Na ogół pracuję nad rzeczami związanymi z biometrią. No wiesz, skanowanie tęczówki [...] (Eggers 2015: 62)¹⁷.

Rozpoznawanie tęczówki jest aktualnie wykorzystywane w serwisie Facebook (w ramach udostępnionej przez Wireless Lab z siedzibą w Sankt Petersburgu aplikacji FaceApp¹⁸) i w niektórych modelach smartfonów w celu identyfikacji osób, rejestrowania czasu pracy i kontroli dostępu (AutoID 2018). Działa szybciej oraz bardziej niezawodnie niż rozpoznawanie linii papilarnych. Pobrane przez FaceApp dane (o kontaktach, zdjęciach, lokalizacji, rozmowach, czujnikach na ciele itp.) mogą być gromadzone, przetwarzane i wykorzystywane do celów

¹³ W oryginale: „On her left wrist, she saw her heartbeat; on her right, she could see what her watchers were seeing—a real-time view [...]. She was averaging 845.029 unique visitors to her live footage in any given day, and had 2.1 million followers to her Zing feed” (Eggers 2013: 312).

¹⁴ W oryginale: „You hadn’t joined any Circle clubs devoted to kayaking, and you hadn’t posted accounts, photos, video, or comments. Have you been doing these kayak trips under the auspices of the CIA?” (Eggers 2013: 298).

¹⁵ W oryginale: „Now the movie stars beg people to follow their Zing feeds” (Eggers 2013: 133).

¹⁶ W oryginale: „[...] with facial recognition advances, we can, we hope, identify pretty much everyone in every photo and every video. You want to find every picture of your great-grandparents, we can make the archive searchable, and you can—we expect, we bet—then gain a greater understanding of them. Maybe you catch them in a crowd at the 1912 World’s Fair. Maybe you find video of your parents at a baseball game in 1974” (Eggers 2013: 350).

¹⁷ W oryginale: „Generally I work on stuff for the biometric side of things. You know, iris scanning [...]” (Eggers 2013: 57).

¹⁸ Oparta na sztucznej inteligencji aplikacja postarza, odmładza, zmienia płęć lub fryzurę itp.

korporacyjnych, instytucjonalnych czy wyborczych – sterowania emocjami, sympatiami i poglądami użytkowników w ramach wojny informacyjnej czy handlowej, kampanii wyborczej itp. Cambridge Analytica nielegalnie pozyskiwała dane o użytkownikach Facebooka, więc została zlikwidowana. Senat USA, brytyjska Izba Gmin i Australia wszczęły bowiem śledztwo, gdy okazało się, że w niepowołane ręce trafiły dane 87 mln użytkowników. Być może były wykorzystane w związku z Brexitem i kampanią wyborczą prezydenta Donalda Trumpa (Śledztwo przeciwko Facebookowi 2018).

Technologicznie zaawansowany film stał się zatem dla użytkowników instrumentem destruktywnej konsumpcji (Olchanowski 2016: 203), a dla korporacji narzędziem inwigilacji i panowania nad światem. Dlatego w przypadku niewypracowania przez amerykańskie firmy sposobu gromadzenia na terenie europejskich państw danych o użytkownikach z tego regionu oraz stosowania nieprzejrzystych i nieskutecznych systemów zabezpieczania danych rozważane jest przejście europejskich szkół z Office 365 na oprogramowania: Linux, LibreOffice i Nextcloud (Penfrat 2019). Microsoft zapowiedział więc przywrócenie serwerów na terenie Niemiec (Nitschke 2018) i zwiększenie ich liczby w UE, w tym budowę Polskiej Doliny Cyfrowej w porozumieniu z Operatorem Chmury Krajowej (Microsoft – planowane inwestycje 2020). Takie rozwiązania mają przyczynić się do zwiększenia bezpieczeństwa danych, ułatwić przedsiębiorstwom i instytucjom dostęp do najnowocześniejszych technologii, przyspieszyć ich cyfrową transformację i podnosić cyfrowe kompetencje na rynku pracy.

Można zatem stwierdzić, że dzięki społecznej kontroli przyszłość zapowiada się korzystniejszą niż w powieści. Jednak to właśnie dystopijne wizje sprawiają, że społeczeństwa zawczasu rozpoznają zagrożenia.

Planetarna inwigilacja

Opisane przez Eggersa procesy i praktyki mają odniesienia do technicznych możliwości i roli amerykańskich korporacji w globalnej kulturze. Odnoszą się zarówno do naruszeń prywatności, jak i ograniczania roli państw narodowych, dlatego *Krag* zaliczany jest do planetarnej fikcji (ang. *planetary fiction*, Nicol 2019: 309). Powieść odzwierciedla malejącą rolę człowieka i państwa w stechnologizowanym świecie. Efekty działania high-tech mają wymiar globalny, kompletny i ponadczasowy:

W tej chwili dygitalizujemy wszystkie zdjęcia, wszystkie kroniki filmowe, wszystkie amatorskie filmy we wszystkich archiwach w kraju oraz w Europie... A w każdym razie robimy co w naszej mocy, by je zdigitalizować. Zadanie jest herkulesowe [...] każdy po jednym zapytaniu będzie mógł szybko dotrzeć do wszystkich dostępnych danych na temat swojego rodowodu, wszystkich obrazów i filmów (Eggers 2015: 339)¹⁹.

¹⁹ W oryginale: „We’re right now digitizing every photo, every newsreel, every amateur video in every archive in this country and Europe — I mean, we’re doing our best at least. The task

Gromadzimy miliony własnych zdjęć i filmów, ale reszta świata dostarczy następnych miliardów (Eggers 2015: 340)²⁰.

Po kilku sekundach większość filmów nakręconych przez stojących w tłumie pojawiła się na ekranie Wielkiej Auli i publiczność zobaczyła mozaikę wizerunków Fiony Highbridge, jej obojętną i surową twarz w ujęciach z dziesięciu różnych stron; każde z nich potwierdzało jej winę (Eggers 2015: 436)²¹.

Powieściowa korporacja wykorzystwała filmy do inwigilacji całej ludzkości przy użyciu programu do rozpoznawania ludzkich twarzy:

Mieli dostęp do praktycznie wszystkich istniejących filmów oraz programów telewizyjnych (Eggers 2015: 187)²².

Dokument przedstawiał gładko ogolonego, ciemnowłosego mężczyznę w okularach, który z grubsza wyglądał tak, jak zapamiętała Tya, Tya z filmów, starych zdjęć i portretu olejnego (Eggers 2015: 462–463)²³.

Medialny ekshibicjonizm i globalną inwigilację korporacja usprawiedliwiła tak zwanym dobrem ludzkości i obroną praw człowieka:

Wszystko to, co widzi Stewart, zostaje zestawione z resztą materiału filmowego, który mamy do dyspozycji, to zaś pomaga odwzorować świat oraz wszystko, co zawiera (Eggers 2015: 217)²⁴.

Demonstranci na ulicach Kairu nie muszą już podnosić kamery w nadziei, że sfilmują pogwałcenie praw człowieka bądź morderstwo, a potem jakoś wyniosą ten materiał i umieszczą go w sieci (Eggers 2015: 70)²⁵.

Gdyby jego napad z bronią w ręku na stację benzynową został sfilmowany przez kilkanaście kamer, a w dodatku zidentyfikowano go po siatkówkach? (Eggers 2015: 282)²⁶.

[...] można wykorzystać Circle, by walczyć o sprawiedliwość społeczną i zrealizować ten cel z chirurgiczną precyzją. Belinda pokazała film z ruchliwej miejskiej

is herculean [...] we hope, identify pretty much everyone in every photo and every video" (Eggers 2013: 349–350).

²⁰ W oryginale: „We're gathering our own millions of photos and videos, but the rest of the world will provide billions more" (Eggers 2013: 350).

²¹ W oryginale: „In seconds, most of the crowds video feeds were available on the Great Room screen, and the audience could see a mosaic of Fiona Highbridge, her cold hard face from ten angles, all of them confirming her guilt" (Eggers 2013: 451).

²² W oryginale: „They had access to virtually every movie and television show extant" (Eggers 2013: 198).

²³ W oryginale: „It showed a clean-shaven, dark-haired man with glasses who looked more or less like what she remembered Ty looked like, the Ty from the video feeds, the old photos, the portrait in oil" (Eggers 2013: 479).

²⁴ W oryginale: „Everything Stewart sees is correlated with the rest of the video we have, and it helps map the world and everything in it" (Eggers 2013: 220).

²⁵ W oryginale: „Protesters on the streets of Egypt no longer have to hold up a camera, hoping to catch a human rights violation or a murder and then somehow get the footage out of the streets and online" (Eggers 2013: 65).

²⁶ W oryginale: „If their stick-up at the gas station was being filmed by a dozen cameras, and even their retinas identified during the robbery?" (Eggers 2013: 290).

ulicy, na którym widać było kilkaset osób zbliżających się i oddalających od kamery bez świadomości, że są obserwowane (Eggers 2015: 404)²⁷.

[Przeciwnicy korporacji – przyp. A.Ś.] pojawiali się w dziennikach telewizyjnych, w materiałach filmowych przedstawiających funkcjonariuszy śledczych opuszczających ich domy z komputerami, na których mnóstwo razy przeglądano okropne treści (Eggers 2015: 235–236)²⁸.

Administracje wielu krajów od lat wyrażały obawy, że na przykład technologia Huawei używana jest przez rząd chiński w celach szpiegowskich (Jain 2010). Okazało się, że pracownicy tej firmy szpiegowali opozycjonistów w Ugandzie i Zambii (Feiner 2019). Z tych samych powodów pracownik Huawei został aresztowany w Polsce (Reuters in Warsaw 2019). Już w 2018 roku przekształcono program Apple Alexa w urządzenie podsłuchujące, przesyłające transkrypcje rozmów (Ng 2018). Wskutek tego w listopadzie 2018 roku 1700 nagrań pewnej amerykańskiej pary wysłano do niepowiązanego z nią Europejczyka (oznacza to, że nagrania były robione i wysyłane bez wiedzy użytkowników). Przypadek ten opisał niemiecki magazyn „c't” (zob. McCarthy 2018a). Wcześniej, w maju 2018 roku, rozmowa rodzinna została wysłana do osoby umieszczonej na liście kontaktów, ponieważ system zinterpretował słowa rozmowy jako polecenia (Chokshi 2018; McCarthy 2018b). System przesyła bowiem nagrania o określonej częstotliwości, decybelach – zatem klótnie, krzyki. Wykorzystując te parametry, w listopadzie 2018 roku sędzia z New Hampshire nakazał przesłuchać smartfon z domu ofiar morderstwa w celu ustalenia sprawcy (Echo Recordings 2018).

Kraąg odnoszony bywa do działalności korporacji: Google – Amazon – Facebook – Twitter (Barabási 2014: 372). Pandemia dopisała do tego zestawu Microsoft, gdy zgodnie z ministerialnymi rozporządzeniami konieczne stały się telepraca i nauczanie zdalne (zob. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego 2020; Ministerstwo Edukacji Narodowej 2020b), a nawet transmisje egzaminów dyplomowych w czasie rzeczywistym między ich uczestnikami (zob. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego 2018 – art. 76a: Przeprowadzanie zaliczeń i egzaminów z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej). Wiele szkół i uczelni użyło udostępnionej im za darmo w okresie pandemii aplikacji Microsoft Teams, umożliwiającej prowadzenie wideospotkań; nagrania tych spotkań są archiwizowane w korporacyjnej chmurze OneDrive. Popularność zyskało też wideokonferencyjne oprogramowanie Zoom²⁹. Podnoszone są więc kwestie bezpieczeństwa danych i prywatności (Strauss 2020). Rejestrują się bowiem nie tylko dane techniczne, telemetryczne, osobowe i geolokalizacyjne,

²⁷ W oryginale: „[...] generation—the ability to see the social-justice applications to the Circle and address them surgically. Belinda brought up a video feed of a busy urban Street with a few hundred people visible and walking to and from the camera, unaware they were being watched” (Eggers 2013: 417–418).

²⁸ W oryginale: „[...] they would end up on the news, footage of investigators leaving their homes with computers, on which any number of unspeakable searches had been executed and where reams of illegal and inappropriate materials were stored” (Eggers 2013: 240).

²⁹ Produkt Zoom Video Communications, Inc., z siedzibą w San Jose w Kalifornii.

charakteryzujące miliony uczniów i nauczycieli, lecz również informacje biometryczne, behawioralne i medyczne, a nawet dotyczące zdolności, umiejętności i postępów w nauce. Możliwe stało się opracowywanie algorytmów i modeli predykcyjnych, grupowanie użytkowników w kategorie, poddawane następnie targetowanym oddziaływaniom o charakterze marketingowym, politycznym czy wyborczym w celu uzyskania korzyści sprzedażowych lub wytworzenia pożądanых nastrojów społecznych i postaw.

Także w 2018 roku, w Holandii, wykryto, że Microsoft gromadzi dane o stosowanym przez użytkowników oprogramowaniu i pobiera treści z aplikacji wewnętrznych, w tym zdania z dokumentów i tematy e-maili. W tym samym roku, w niemieckiej Hesji, Urząd Ochrony Danych zakazał używania w szkołach pakietu Office 365 z uwagi na wykrycie pobierania danych telemetrycznych użytkowników przez Microsoft, zresztą firma ta wcześniej uzyskiwała je za pośrednictwem systemu operacyjnego Windows 10 (Müller 2019). Pod znakiem zapytania stanęła cyfrowa suwerenność przetwarzania danych rządowych, instytucjonalnych i biznesowych, ponieważ serwery amerykańskich korporacji medialnych znajdują się głównie na terenie USA, zatem podlegają amerykańskiemu prawu, zezwalającemu na kontrolę danych przez organy państwa.

Podczas pandemii Microsoft zyskał dane milionów potencjalnych klientów. W Polsce korporacja została zarejestrowana w 1992 roku i od razu zdominowała swym oprogramowaniem większość instytucji, również edukacyjnych. Zatrudnia ponad 50 tysięcy polskich inżynierów. W maju 2020 roku ogłosiła, że zainwestuje w Polsce miliard dolarów, umożliwiając między innymi dostęp do lokalnych usług w chmurze (Duda 2020), co oznacza dalsze gromadzenie danych o polskich użytkownikach. Mogą one być następnie używane na przykład do oddziaływania na wyborców. Korporacja prowadzi portal MSN, w którym podczas kampanii wyborczej w odniesieniu do prezydenta Andrzeja Dudy użyto negatywnie nacechowanych słów: „ułaskawił pedofila”, „kampanijny błąd”, „zabójczy brak jawności”, „brak transparentności”, „kampanijny problem”, „ukrył”, „wina”, „zagrożenie”, „zabójcza zbitka” (Długosz, Dominika 2020). Informacja okazała się zresztą wyborczym fake newsem: w rzeczywistości gwałtu nie było, kara została wykonana, prezydent nie ułaskawił, lecz uchylił zakaz kontaktowania się na prośbę domniemanej pokrzywdzonej, która jest dorosła, pojednała się ze skazanym oraz mieszka z nim i swoją matką w jednym domu (Stanowisko prezydenta Andrzeja Dudy 2020). Natomiast z prezydentem Warszawy Rafałem Trzaskowskim ten sam portal powiązał słowa nacechowane pozytywnie: „będzie »bezpiecznikiem«”, „demokracja”, „politycy popierający”, „poparcie”, „przekonać do siebie”, „wygra wybory” (Druga tura wyborów 2020).

Wielu użytkowników nie ma jednak nic przeciwko gromadzeniu ich danych osobowych i w większości (70,4%) akceptuje spersonalizowane reklamy (Leavitt 2019: 19, 23). Ma to miejsce w każdej z badanych generacji: Z (19–24 lata), Millennials (22–38 lat), X (39–54 lata), Baby Boomers (55–73 lata) (Leavitt 2019). Producenci aplikacji mobilnych zbierają więc wrażliwe dane z telefonów użytkowników bez ich świadomości i zgody (Reardon i in. 2019).

Filmowanie, czyli osłabianie i rozpad więzi

W realiach przedstawionego w powieści korporacyjnego kapitalizmu filmy były instrumentalnie wykorzystywane przez użytkowników i korporację. Nagrania, dokonane bez zgody filmowanych, po zarchiwizowaniu w chmurze stworzyły kompletny, trwały i powszechnie dostępny obraz rzeczywistości³⁰:

Film opowiadał o kobiecie, która zabija męża i dzieci. Podczas dyskusji okazało się, że reżyserka jest zaangażowana w przeciągającą się walkę ze swoim byłym mężem o prawo do opieki nad dziećmi (Eggers 2015: 90)³¹.

– Filmowałeś nas? – zażartowała Mae.

– Być może – odparł, a z jego tonu wyraźnie wynikało, że to robił (Eggers 2015: 202)³².

Nikt inny nie oglądał filmu, skoro jednak był w jego telefonie, to znajdował się w chmurze Circle i wszyscy mieli do niego dostęp (Eggers 2015: 202)³³.

[...] formalnie rzecz biorąc, żadne z nas nie jest już właścicielem tego filmu. Nie mógłbym go skasować, nawet gdybym spróbował. Jest jak wiadomości. Nie należą do ciebie, nawet gdy opisują to, co ci się zdarza. Historia nie jest twoją własnością. Obecnie stanowi część zbiorowego rejestru (Eggers 2015: 232)³⁴.

Film okazał się więc narzędziem zniewolenia bohaterki:

Gus mówił bez przerwy podczas całej prezentacji, przechodząc do ulubionych filmów Mae, do tras spacerowych i biegowych, ulubionych sportów i ulubionych widoków. W większości przypadków informacje były dokładne (Eggers 2015: 126)³⁵.

– Codziennie policja zatrzymuje ludzi za to, co nazywamy „jazdą pod wpływem czarnego koloru skóry” (Eggers 2015: 404)³⁶.

Wiedziała, że materiał filmowy, który sama może zgromadzić, na przykład na temat ruchów we śnie, może być kiedyś cenny, więc pozostawiała je [kamery – uzup. A.Ś.] włączone (Eggers 2015: 323)³⁷.

³⁰ W *Kręgu* odnaleziono 50 zdań zawierających słowo „film”. W niniejszym tekście przytoczono część tego materiału.

³¹ W oryginale: „The movie was about a woman who kills her husband and kids, and during the Q&A we find out this director’s involved in this protracted custody battle with her own ex-husband” (Eggers 2013: 86).

³² W oryginale: „What, were you filming us?” she joked. “Maybe,” he said, his tone making clear that he had” (Eggers 2013: 203).

³³ W oryginale: „The video hadn’t been viewed by anyone else, but if it was on his phone, it was in the Circle cloud, and accessible to anyone” (Eggers 2013: 204).

³⁴ W oryginale: „[...] technically neither one of us owns that video any more. I couldn’t delete it if I tried. It’s like news. You don’t own the news, even if it happens to you. You don’t own history. It’s part of the collective record now” (Eggers 2013: 236).

³⁵ W oryginale: „Gus went on and on throughout the presentation, into Mae’s preferences for films, for outdoor spaces to walk on and jog through, to favourite sports, favourite vistas. It was accurate, most of it” (Eggers 2013: 124).

³⁶ W oryginale: „Every day, police pull over people for what’s known as ‘driving while black’ or ‘driving while brown’ [...]” (Eggers 2013: 418).

³⁷ W oryginale: „She knew that the footage she might gather, herself, for instance about movements during sleep, could be valuable someday, so she left the cameras on” (Eggers 2013: 333).

Nic dziwnego, że filmowanie wyzwalało nieautentyczne zachowania:

Wydawało się, że kobieta zaraz powie: „Wiem”, ale potem, jakby przypomniawszy sobie, że jest filmowana, przybrała wystudiowany ton (Eggers 2015: 306)³⁸.

[...] zaprezentowała swoim widzom najnowsze Wyjaśnienie w wykonaniu gubernatora Arizony, z przyjemnością też sfilmowała niespodziewane deklaracje przejrzystości całego jego personelu (Eggers 2015: 321)³⁹.

[...] dowiedziałam się, że moich rodziców wiąże coś w rodzaju małżeństwa otwartego. Nie zdążyłam ich nawet jeszcze o to zapytać. Istnieją jednak ich zdjęcia i filmy z najróżniejszymi osobami (Eggers 2015: 423)⁴⁰.

– Co to za film?

– Już wyjaśniam [...]. [moi rodzice – przyp. A.Ś.] Upijają się, tańczą, całą noc spędzają poza domem. Co roku, w rocznicę swojego ślubu. [...] Widzą, jak ten gość wpada do wody, i po prostu nie ruszają się z miejsca (Eggers 2015: 424–425)⁴¹.

Pomyślała, że jeśli zdoła go uchwycić w obiektywie kamery, będzie mogła pokazać film Annie, to zaś mogłoby doprowadzić do jego identyfikacji [...] Wiedziała też, że zainstalowane w korytarzu nad otworem drzwiowym kamery SeeChange musiały sfilmować Kaldena i prędzej czy później dowie się, czy to był rzeczywiście on (Eggers 2015: 310)⁴².

Ludzie stawali przed Mae, żeby znaleźć się w jej filmie, a ona się tym nie przejmowała, ledwie zwracała na nich uwagę, ponieważ wiadomości pojawiające się na ekranie bransolety na jej prawej ręce były zbyt dobre, by odrywać od nich oczy (Eggers 2015: 380)⁴³.

Publikowanie relacji z prywatnego życia powodowało destrukcję rodzinnych i międzyludzkich więzi:

Po kolacji rodzice chcieli obejrzeć film, *Nagi instynkt*, i ojciec postawił na swoim. Oglądał go częściej niż jakikolwiek inny film, stale powołując się na podobieństwa do Hitchcocka, na zawarte w tym obrazie liczne dowcipne hołdy dla niego, chociaż wcześniej nigdy nie ujawniał zamiłowania do twórczości tego reżysera.

³⁸ W oryginale: „The woman seemed ready to say “I know that,” but then, as if remembering they were on camera, adopted a studied, performative tone” (Eggers 2013: 314).

³⁹ W oryginale: „[...] she showed her watchers the newest Clarification, the governor of Arizona, and enjoyed the surprise transparency of the governor’s entire staff [...]” (Eggers 2013: 331).

⁴⁰ W oryginale: „I found out my dad and mom had some kind of open marriage or something. I haven’t even asked them about it. But there are photos and video of them with all kinds of other people” (Eggers 2013: 436–437).

⁴¹ W oryginale: „“What about the video?” “Okay. [...] [My parents] get stoned, drunk, go dancing, stay out all night. It’s on their anniversary every year. [...] They see this guy drop into the water and they just stay there” (Eggers 2013: 438–439).

⁴² W oryginale: „[...] she had the thought that if she could catch him on her camera, perhaps she could show this to Annie, and that might lead to some clarity, some identification. [...] She also knew that the SeeChange cameras in the hallway, over the doorway, would have caught Kalden, and she’d know sooner or later if it was actually him” (Eggers 2013: 319).

⁴³ W oryginale: „People were stepping in front of Mae to get onto her video feed, and she didn’t care, hardly noticed, because the news coming through her right bracelet was too good to take her eyes off” (Eggers 2013: 392).

Mae od dawna podejrzewała, że ten film roznamiętniał go różnymi scenami pełnymi niesłabnącego napięcia seksualnego. Gdy rodzice oglądali film, Mae próbowała uczynić ten czas bardziej interesującym, rozsyłając szereg komunikatów na jego temat, śledząc i komentując wiele scen obraźliwych dla mniejszości seksualnych. Odzew był znakomity, ale potem zobaczyła, że jest już wpół do dziesiątej, i uznała, że powinna ruszać w drogę i wrócić do firmy.

– Cóż, będę się zbierać – oznajmiła.

Wydawało jej się, że spostrzegła coś w oczach ojca, szybkie spojrzenie na matkę, które chyba mówiło: *n a r e s z c i e* (Eggers 2015: 354–355)⁴⁴ [kamery narzuciły rodzicom milczenie, czekają na kontakt poza ich zasięgiem – przyp. A.Ś.].

[niepełnosprawny – przyp. A.Ś.] Ogląda filmy. Patrzy na zdjęcia. Znaczną część przeżyć czerpie z doświadczeń innych ludzi. I oczywiście wielu z was okazało ogromną wielkoduszność, dostarczając mu filmów i zdjęć ze swoich podróży [...] Gdy ogląda film nakręcony przez członka załogi jachtu walczącego o Puchar Ameryki, czuje, na swój sposób, że też żeglował w tych regatach (Eggers 2015: 291)⁴⁵.

Presja filmowania i publikowania filmów rozbudzała negatywne emocje. Prowokowano samosądy i lincze:

Publiczność nalegała, by Gretchen od razu ją tam znalazła i sfotografowała bądź sfilmowała. Gretchen natychmiast włączyła funkcję wideo w swoim telefonie i – chociaż miliony ludzi nadal badały inne tropy – większość widzów była przekonana, że odnalazła właściwą osobę (Eggers 2015: 435)⁴⁶.

Właśnie dlatego pojawiał się na filmach – prawdopodobnie nagranych dawno temu. Utrwalali to wszystko, pomagając mu zniknąć (Eggers 2015: 452)⁴⁷.

Rozproszenie odpowiedzialności doprowadziło w końcu do tego, że Mae wzięła aktywny udział w medialnej nagonce, a potem w zdalnym linczu na kochającym ją Mercerze. Straciła kontakt z najbliższymi. Stała się elementem korporacji.

⁴⁴ W oryginale: „After dinner, her parents wanted to watch a movie, and they did so, ‘Basic Instinct’, at her father’s insistence. He’d seen it more than any other film, always citing the nods to Hitchcock, the many witty homages—though he’d never made clear his love of Hitchcock in the first place. Mae had long suspected that the movie, with its constant and varied sexual tensions, made him randy. As her parents watched the film, Mae tried to make the time more interesting by sending a series of zings about it, tracking and commenting on the number of moments offensive to the LGBT community. She was getting a great response, but then saw the time, 9:30, and figured she should get on the road and back to the Circle. “Weil, I’m gonna head out,” she said. Mae thought she caught something in her father’s eye, some quick look to her mother that might have said ‘at last’ [...]” (Eggers 2013: 365–366).

⁴⁵ W oryginale: „Weil, he watches video. He looks at pictures. Much of his experiences of the world come through the experiences of others. [...] When he sees first hand video from an Americas Cup crew member, Gunner feels, in some way, that he’s sailed in the America’s Cup, too” (Eggers 2013: 300).

⁴⁶ W oryginale: „The crowd urged Gretchen to find her, there and then, and capture her by photo or video. Immediately, Gretchen turned on the video function on her phone and—though there were still millions of people investigating other leads—most viewers were convinced Gretchen had the right person” (Eggers 2013: 449–450).

⁴⁷ W oryginale: „That’s why he appeared on video feeds—probably pre-taped long ago. They were perpetuating all of this, helping him disappear” (Eggers 2013: 468).

Urządzenia i programy rejestrujące zyskały więc w *Kręgu* moc sprawczą. Wymknęły się spod społecznej kontroli, stając się narzędziem odhumanizowanej, globalnej organizacji.

Podczas pandemii COVID-19 rządy i korporacje również wdrożyły praktyki rejestracyjne. W Chinach, Izraelu, Singapurze i Korei Południowej władze używają nagrań wideo, informacji o stanie zdrowia, lokalizacji, kontaktach i kartach kredytowych obywateli do kontrolowania rozprzestrzeniania się koronawirusa (Kharpal 2020). Podobne praktyki i aplikacje do walki z koronawirusem są stosowane na całym świecie. W Polsce dostępna jest nieobowiązkowa, zanonimizowana aplikacja ProteGoSafe, w Niemczech – Corona Warn-App, zapisujące jednak dane wyłącznie na smartfonie użytkownika, co uniemożliwia instytucjom inwigilację. Galerie handlowe czy przewoźnicy mogą jednak preferować klientów posiadających te aplikacje i udzielać im zniżek (Grzelak 2020).

Jednocześnie telepraca, wideospotkania, wideolekcje i wideoegzaminacje spowodowały konieczność tworzenia cyfrowych zapisów, zatem rejestrowania danych osobowych. Powstało ryzyko naruszania prywatności uczestników, zwłaszcza że do celów edukacyjnych wykorzystuje się nie tylko platformę Moodle, dającą możliwość przechowywania danych na serwerach w szkole czy uczelni, lecz też oprogramowanie korporacyjne: Microsoft Teams, Zoom, narzędzia Google, Facebook, Cisco Webex, Skype, Messenger, WhatsApp i inne komunikatory. Różnorodność ta zmusiła studentów do przełączania się na różne narzędzia i do udostępniania swych danych kilku podmiotom.

Pracownicy, uczniowie, studenci, nauczyciele i wykładowcy zostali też zmuszeni do pokonania swych oporów przed wystąpieniem przed kamerą i pokazaniem w tle swych warunków mieszkaniowych, choć wiedzieli, że nie można wykluczyć nagrywania i wykorzystywania wizerunku w nieakceptowalny dla nich sposób. Dla 50% badanych studentów pokazywanie swego otoczenia było stresujące (Długosz, Piotr 2020: 42).

„Współczesna edukacja to już nie 45-minutowa lekcja, lecz proces stałego doskonalenia się przez 24 godziny na dobę, 7 dni w tygodniu” – napisała Marlena Plebańska (2020: 37). Permanentne korzystanie z technologii jest jednak niekorzystne. „Silne, przesunięte w stronę fal o wysokiej częstotliwości widmo światła emitowanego przez ekrany komputerów mobilizuje ośrodkowy układ nerwowy, co sprzyja potencjałowi poznawczemu, ale przedłużająca się ekspozycja na tego typu bodziec będzie także przeciążać system i sama w sobie sprzyjać występowaniu reakcji stresowej” – jak stwierdził Marek Kaczmarzyk (2020: 24). Trudno się więc dziwić, że przedłużająca się zdalna edukacja okazała się wyczerpująca. Wśród badanych studentów 64% respondentów odczuwało zmęczenie, 62% – wyczerpanie psychiczne, 60% – wahania nastrojów, 59% – mniejszą motywację do nauki. Większość osłabiła relacje z wykładowcami i rówieśnikami (po 52%). Ponad 1/3 poczuła spadek kreatywności i cierpliwości oraz częściej poddawała się negatywnym emocjom (Długosz, Piotr 2020: 42).

Opisany powyżej stan wyczerpania koreluje ze stanem zarysowanym w *Kręgu*, gdy poddana oddziaływaniu technologii Mae i inni bohaterowie obojętnieją na los najbliższych, otoczenia i własny, poddając się oddziaływaniu korporacji.

W podobnym stanie psychicznym znajdują się też czasem telepracownicy, którym nie udaje się pogodzić obowiązków i ról zawodowych z domowymi (Gądecki i in. 2017: 31), ponieważ wymaga to tworzenia, modyfikowania i utrzymywania granic kulturowych (Nippert-Eng 1996: 7). Większość jednak odnajduje się w nowych warunkach, a nawet nabywa nowych umiejętności, integrując część ról, a resztę elementów oddzielając. Przedstawione w *Kręgu* patologiczne zachowania ludzi są zatem bardzo prawdopodobne w stanach przeciążenia i niepewności. Wiele osób jednak potrafi zorganizować sobie pracę czy naukę bez szkody dla życia osobistego i zdrowia, czyli przeciwstawić się destrukcyjnej presji stechnologizowanego otoczenia.

Podsumowanie

W ponadnarodowej powieści o współczesnej korporacji high-tech Eggers zawarł sugestywne obrazy i sekwencje narracyjne składające się na wizję rzeczywistości. Metaweb został zaprezentowany jako niematerialne narzędzie sprawowania władzy i globalnego zniewolenia oraz dehumanizacji. Jednak czas pandemii pokazał, że przewaga technologii nad człowiekiem bynajmniej nie jest przesadzona. Jednostki i zbiorowości potrafią zawczasu przewidzieć zagrożenia i nie dopuszczają do opisanego w *Kręgu* stanu. Ludzie mimo przeciążenia podejmują wyzwania i zbiorowe działania, aby zapobiegać rozwojowi zaobserwowanych zjawisk.

Skoro kodeksy etyki zawodowej mają na przykład dziennikarze, lekarze, a nawet instytucje, a do tej pory nie stworzono nawet kodeksu dobrych praktyk dla producentów filmów czy właścicieli i pracowników korporacji medialnych, to być może uda się je zredagować na wzór *good manufacturing practices* przemysłu farmaceutycznego, spożywczego, kosmetycznego i innych, które mają na celu zapewnić wysoką jakość produktów przez kontrolowanie surowców oraz standardów i procesu wytwarzania.

Korporacja z powieści Eggersa kojarzona jest z firmami Google, Apple, Amazon oraz z Facebookiem z racji ich globalnego zasięgu. Przedstawione praktyki produkcyjne i archiwizacyjne dotyczą kultury Web 2.0 i Web 3.0, ilustrując fakt, że technologia przejdzie w Postmanowski technopol, jeśli wymknie się spod społecznej kontroli (Postman 1993), niszcząc międzyludzkie więzi i służąc korporacyjnym interesom wąskich grup. Należy zatem *Krag* nazwać książką z pozytywnym przesłaniem, a nawet powieścią dydaktyczną, ponieważ, odwołując się do tradycyjnych wspólnot (rodzina, przyjaciele, zakochani) i ich fundamentalnego znaczenia dla kształtu ludzkich relacji w zglobalizowanym świecie, wnikliwie i krytycznie prezentuje zjawiska komunikacyjne XXI wieku. Zawiera odniesienia do rzeczywistych praktyk, procesów i instytucji. Peter Boxall (2013: 111, 116) słusznie nazwał ją powieściową odpowiedzią na współczesność XXI wieku – „[...] novelistic response to our twenty-first century contemporaneity”.

Bibliografia

Akty normatywne

- Ministerstwo Edukacji Narodowej. 2020a. *Kształcenie na odległość – nowe regulacje prawne*. [Online]. Gov.pl. Dostęp: <https://www.gov.pl/web/edukacja/ksztalcenie-na-odleglosc--nowe-regulacje-prawne> [3.07.2020].
- Ministerstwo Edukacji Narodowej. 2020b. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 20 marca 2020 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Dz.U., poz. 492. [Online]. Internetowy System Aktów Prawnych. Dostęp: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20200000492> [3.07.2020].
- Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. 2018. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Dz.U., poz. 1668. [Online]. Internetowy System Aktów Prawnych. Dostęp: <http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001668> [3.07.2020].
- Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. 2020. Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 11 marca 2020 r. w sprawie czasowego ograniczenia funkcjonowania niektórych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19. Dz.U., poz. 405. [Online]. Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Dostęp: <http://dziennikustaw.gov.pl/DU/2020/405> [3.07.2020].

Opracowania

- Barabási, Albert-László. 2014. Bordering Fiction. *Science*, 343, s. 372.
- Boje, David M., i Tourani, Nazanin. 2012. Storytelling, czyli o materialności praktyki opowiadania. Tłum. Marta Hoffner. W: Jemielniak, Dariusz (red.). *Badania jakościowe*. T. 1: *Podejścia i teorie*. Warszawa: PWN, s. 215–242.
- Bourdieu, Pierre. 2001. *Reguły sztuki. Geneza i struktura pola literackiego*. Tłum. Andrzej Zawadzki. Kraków: Universitas.
- Boxall, Peter. 2013. *Twenty-First-Century Fiction: A Critical Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Czarniawska, Barbara. 2004. *Narratives in Social Science Research*. London – New Delhi: Thousand Oaks – Sage.
- Długosz, Piotr. 2020. *Raport z II etapu badań studentów UP. Opinia na temat zdalnego nauczania i samopoczucia psychicznego*. Kraków: Instytut Filozofii i Socjologii Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie.
- Fiske, John. 2001. *Television Culture: Popular Pleasures and Politics*. London: Routledge.
- Gądecki, Jacek; Jewdokimow, Marcin; i Żadkowska, Magdalena. 2017. *Tu się pracuje! Socjologiczne studium pracy zawodowej prowadzonej w domu na zasadach telepracy*. Kraków: Libron.
- Giles, Paul. 2011. *The Global Remapping of American Literature*. New Jersey: Princeton University Press.
- Herman, Peter C. 2018. More, Huxley, Eggers, and the Utopian/Dystopian Tradition. *Renaissance and Reformation*, 3 (41), s. 165–193.
- Kaczmarzyk, Marek. 2020. Neurobiologiczny kontekst edukacji zdalnej. W: Pyżalski, Jacek (red.). *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*. Warszawa: EduAkcja Sp. z o.o., s. 20–24.
- Kirsch, Adam. 2017. *The Global Novel: Writing the World in the 21st Century*. New York: Columbia Global Reports.
- Łuczewski, Michał, i Bednarz-Łuczewska, Paulina. 2012. Analiza dokumentów zastanych. W: Jemielniak, Dariusz (red.). *Badania jakościowe*. T. 2: *Metody i narzędzia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, s. 163–188.
- Nicol, Bran. 2019. Typical Eggers: Transnationalism and America in Dave Eggers's 'Globally-Minded' Fiction. *Textual Practice*, 33 (2), s. 300–317.
- Nippert-Eng, Christena E. 1996. *Home and Work: Negotiating Boundaries through Everyday Life*. Chicago: University of Chicago Press.
- Olchanowski, Tomasz. 2016. Ponowoczesny wspaniały świat. *Idea. Studia nad strukturą i rozwojem pojęć filozoficznych*, 2, s. 185–209.

- Plebańska, Marlena. 2020. Cyfrowa edukacja – potencjał, procesy, modele. W: Pyżalski, Jacek (red.). *Edukacja w czasach pandemii wirusa COVID-19. Z dystansem o tym, co robimy obecnie jako nauczyciele*. Warszawa: EduAkcja Sp. z o.o., s. 37–42.
- Postman, Neil. 1993. *Technopoly: The Surrender of Culture to Technology*. New York: Vintage Books.

Netografia

- AutoID. 2018. *Czytniki tęczówki oka*. [Online]. AutoID. Dostęp: <https://www.autoid.pl/produkty/automatyczna-identyfikacja-osob/czytniki-teczowki-oka> [14.01.2020].
- Chokshi, Niraj. 2.05.2018. *Is Alexa Listening? Amazon Echo Sent Out Recording of Couple's Conversation*. [Online]. New York Times. Dostęp: <https://www.nytimes.com/2018/05/25/business/amazon-alexa-conversation-shared-echo.html> [14.01.2020].
- Dinnen, Zara. 2012. Caroline Hamilton, One Man Zeitgeist: Dave Eggers, Publishing and Publicity. *Journal of American Studies*, 4 (46). [Online]. Cambridge Core. Dostęp: <https://www.cambridge.org/core/journals/journal-of-american-studies/article/caroline-hamilton-one-man-zeitgeist-dave-eggers-publishing-and-publicity-new-york-and-london-continuum-2010-6000-pp-144-isbn978-1-4411-6696-8/C951DAE2037967BC7FF78687C4273125> [14.01.2020].
- Długosz, Dominika. 2020. *Prezydent „ulaskawił pedofila”. Ta sprawa może Dudę dużo kosztować*. [Online]. Newsweek Polska. Dostęp: <https://www.msn.com/pl-pl/wiadomosci/opinie/prezydent-%e2%80%9eu%cc5%82askawi%cc5%82-pedofila%e2%80%9d-ta-sprawa-mo%cc5%bce-dud%cc4%99-du%cc5%bco-kosztowa%cc4%87/ar-BB16dky7?li=BBr5MK7> [1.07.2020].
- Druga tura wyborów. 2020. *„Będą chcieli Was ZNISZCZYĆ”. Tusk ostrzega wyborców Konfederacji*. [Online]. MSN Wiadomości. Dostęp: <https://www.msn.com/pl-pl/wiadomosci/polska/b%cc4%99d%cc4%85-chcieli-was-zniszczy%cc4%87-tusk-ostzrega-wyborc%cc3%b3w-konfederacji/ar-BB16cJEY?li=BBr5MK7> [1.07.2020].
- Duda, Joanna. 2020. *Microsoft ogłasza plan inwestycji 1 miliarda dolarów w transformację cyfrową w Polsce, w tym dostęp do lokalnych usług w chmurze z pierwszego regionu przetwarzania danych*. [Online]. Microsoft. Dostęp: <https://news.microsoft.com/pl-pl/2020/05/05/polskadolnacyfrowa> [1.07.2020].
- Echo Recordings. 9.11.2018. *Amazon Echo Recordings Could Contain Evidence for NH Double-Murder Trial*. [Online]. CBS Boston. Dostęp: <https://boston.cbslocal.com/2018/11/09/amazon-echo-recordings-new-hampshire-farmington-january-2017-double-murder-trial-timothy-verrill> [5.11.2019].
- Feiner, Lauren. 2019. *Huawei Employees Intercepted Encrypted Messages to Help African Governments Spy on Political Opponents, Says WSJ*. [Online]. CNBC. Dostęp: <https://www.cnbc.com/2019/08/14/huawei-employees-helped-african-governments-spy-on-opponents-wsj.html> [14.01.2020].
- Grzelak, Katarzyna. 2020. *Rządowa aplikacja do walki z koronawirusem. Jak działa ProteGoSafe i czy będzie obowiązkowa*. [Online]. Focus.pl. Dostęp: <https://www.focus.pl/artykul/rzadowa-aplikacja-do-walki-z-koronawirusem-czy-protego-safe-bedzie-obowiazkowa> [3.07.2020].
- IMDb. 2018. *Sci-Fi Movies & Dystopia / Utopia*. [Online]. Internet Movie Database. Dostęp: <http://www.dystopia-utopia.com> [14.01.2020].
- Jain, Bharti. 7.05.2010. *Huawei Part of Chinese Spy Network, Says R&AW*. [Online]. The Economic Times. Dostęp: <https://economictimes.indiatimes.com/news/politics-and-nation/huawei-part-of-chinese-spy-network-says-raw/articleshow/5900798.cms?from=mdr> [14.01.2020].
- Kharpal, Arjun. 2020. *Use of Surveillance to Fight Coronavirus Raises Concerns about Government Power after Pandemic Ends*. [Online]. CNBC. Dostęp: <https://www.cnbc.com/2020/03/27/coronavirus-surveillance-used-by-governments-to-fight-pandemic-privacy-concerns.html> [3.07.2020].
- Kłosiński, Miron. 2008. *Web 3.0 – przyszłość Internetu i pozycjonowania?* [Online]. Sunrisesystem. Dostęp: <https://www.sunrisesystem.pl/blog/91-web-30-przyszlosc-internetu-i-pozycjonowania.html> [14.01.2020].
- Leavitt, Sarah. 2019. *The Consumer Perception of Personalized Advertisements*. [Online]. Endiott College. Dostęp: http://www.sarah-leavitt.com/uploads/1/0/0/8/100892758/final_thesis_paper.pdf [14.01.2020].
- McCarthy, Kieren. 2018a. *Ain't Done Yet... Amazon Sent Alexa Recordings of Man and Girlfriend to Stranger*. [Online]. The Register. Dostęp: https://www.theregister.co.uk/2018/12/20/amazon_alexa_recordings_stranger [14.01.2020].

- McCarthy, Kieren. 2018b. *You Know That Silly Fear about Alexa Recording Everything and Leaking It Online? It Just Happened*. [Online]. The Register. Dostęp: https://www.theregister.co.uk/2018/05/24/alexa_recording_couple [14.01.2020].
- Microsoft planowane inwestycje. 2020. *Microsoft zainwestuje w Polsce miliard dolarów*. [Online]. Wirtualne Media. Dostęp: <https://www.wirtualnemedia.pl/artyku/microsoft-zainwestuje-w-polsce-miliard-dolarow> [3.07.2020].
- Müller, Ulrike. 2019. *Stellungnahme des Hessischen Beauftragten für Datenschutz und Informationsfreiheit zum Einsatz von Microsoft Office 365 in hessischen Schulen*. [Online]. Der Hessische Beauftragte für Datenschutz und Informationsfreiheit. Dostęp: <https://datenschutz.hessen.de/pressemitteilungen/stellungnahme-des-hessischen-beauftragten-%C3%BCr-daten-schutz-und> [2.07.2020].
- Ng, Alfred. 2018. *Amazon's Alexa Had a Flaw That Let Eavesdroppers Listen In*. [Online]. Cnet. Dostęp: <https://www.cnet.com/news/amazon-alexa-voice-assistant-had-a-flaw-that-let-eavesdroppers-listen-in> [14.01.2020].
- Niebezpiecznik. 2014. *NameTag – aplikacja do rozpoznawania twarzy i kojarzenia jej z profilami w sieciach społecznościowych*. [Online]. Niebezpiecznik. Dostęp: <https://niebezpiecznik.pl/post/nametag-aplikacja-do-rozpoznawania-twarzy-i-kojarzenia-jej-z-profilami-w-sieciach-spoecznoosciowych> [14.01.2020].
- Nitschke, Markus. 2018. *Microsoft stellt seine Cloud-Dienste ab 2019 aus neuen Rechenzentren in Deutschland bereit und reagiert damit auf veränderte Kundenanforderungen*. [Online]. Microsoft. Dostęp: <https://news.microsoft.com/de-de/microsoft-cloud-2019-rechenzentren-deutschland> [2.07.2020].
- Penfrat, Jan. 2019. *Microsoft Office 365 Banned from German Schools over Privacy Concerns*. [Online]. European Digital Rights. Dostęp: <https://edri.org/microsoft-office-365-banned-from-german-schools-over-privacy-concerns> [2.07.2020].
- Reardon, Joel, i in. 2019. *50 Ways to Leak Your Data: An Exploration of App's Circumvention of the Android Permissions System*. [Online]. 28th Usenix Security Symposium. Dostęp: <https://www.usenix.org/conference/usenixsecurity19/presentation/reardon> [14.01.2019].
- Reuters in Warsaw. 2019. *Poland Arrests Huawei Worker on Allegations of Spying for China*. [Online]. The Guardian. Dostęp: <https://www.theguardian.com/technology/2019/jan/11/huawei-employee-arrested-in-poland-over-chinese-spy-allegations> [14.01.2020].
- Spivack, Nova. 2004. *The Metaweb is Coming... See this Diagram...* [Online]. Nova Spivack. Dostęp: <http://www.novaspivack.com/technology/the-metaweb-is-coming-see-this-diagram> [13.01.2020].
- Spivack, Nova. 2009. *Biography*. [Online]. Nova Spivack. Dostęp: <http://www.novaspivack.com/about> [14.01.2020].
- Spivack, Nova. 2020. *The Keeper of the Book: My Childhood Dream of the Future*. [Online]. Nova Spivack. Dostęp: <http://www.novaspivack.com/uncategorized/the-keeper-of-the-book-my-childhood-dream-of-the-future> [2.07.2020].
- Stanowisko prezydenta Andrzeja Dudy. 2020. *Media atakują prezydenta za ulaskawienie. Jest stanowisko Andrzeja Dudy*. [Online]. TVP Info. Dostęp: <https://www.tvp.info/48773528/media-atakuj-a-prezydenta-za-ulaskawienie-jest-stanowisko-andrzeja-dudy> [3.07.2020].
- Strauss, Valerie. 20.03.2020. *As Schooling Rapidly Moves Online across the Country, Concerns Rise about Student Data Privacy*. [Online]. The Washington Post. Dostęp: <https://www.washingtonpost.com/education/2020/03/20/schooling-rapidly-moves-online-across-country-concerns-rise-about-student-data-privacy> [2.07.2020].
- Śledztwo przeciwko Facebookowi. 2018. *Australia wszczyna śledztwo przeciwko Facebookowi*. [Online]. Forbes. Dostęp: <https://www.forbes.pl/biznes/australia-wszczyna-sledztwo-przeciwko-facebookowi/vsp2gmk> [14.01.2020].

Utwory literackie

- Bradbury, Ray. 1953. *Fahrenheit 451*. New York: Ballantine Books.
- Campanella, Tommaso. 1602. *La Città del Sole*. Trento: Manoscritto Anonimo.
- Čapek, Karel. 1935–1936. *Valka s mloky*. Lidové noviny.
- Collins, Suzanne. 2008. *The Hunger Games Trilogy*. New York: Scholastic Press.
- Dukaj, Jacek. 2000. *Katedra*. Warszawa: Supernowa.
- Eggers, Dave. 2013. *The Circle*. New York: Hamish Hamilton [an imprint of Penguin Books].

- Eggers, Dave. 2015. *Krağ*. Tłum. Marek Fedyszak. Katowice: Wydawnictwo Sonia Draga.
- Gibson, William. 1984. *Neuromancer*. New York: Ace Books.
- Golding, William. 1954. *Lord of the Flies*. London: Faber and Faber.
- Herbert, Frank. 1965. *Diuna*. Philadelphia – New York: Chilton Books.
- Huxley, Aldous. 1932. *Brave New World*. London: Chatto and Windus.
- Lem, Stanisław. 1961a. *Powrót z gwiazd*. Warszawa: Czytelnik.
- Lem, Stanisław. 1961b. *Solaris*. Warszawa: Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej.
- More, Thomas. 1516. *Libellus vere aureus, nec minus salutaris quam festivus de optimo ei publicae statu deque nova insula Utopia*. Habsburg Netherlands: More.
- Orwell, George. 1945. *Animal Farm*. London: Secker and Warburg.
- Orwell, George. 1949. 1984. London: Secker and Warburg.
- Strugacy, Arkadij i Boris. 1969. *Obitajemyj ostrow*. Fantast. priklucziczeskaja powiest. *Niewa*, 3, s. 86–130; 4, s. 85–127; 5, s. 90–140.
- Strugacy, Arkadij i Boris. 1972. *Piknik na oboczinie*. Moskwa: Młodaja Gwardia.
- Swift, Jonatan. 1726. *Travels into Several Remote Nations of the World. In Four Parts. By Lemuel Gulliver, First a Surgeon, and then a Captain of Several Ships*. London: B.G. Teugner.
- Tesich, Steve. 1992. *A Government of Lies*. *The Nation*, 6, s. 12–14.
- Wells, Herbert George. 1898. *The War of the Worlds*. London: William Heinemann.
- Wells, Herbert George. 1923. *Men Like Gods*. London: Cassell and Company Ltd.
- Witkiewicz, Stanisław Ignacy. 1925. *Pożegnanie jesieni*. Warszawa: Ferdynand Hoesick.
- Zamiatin, Jewgienij. 1924. *We: A Novel*. Transl. Gregory Zilboorg. New York: E.P. Dutton.

Filmografia

- 2001: Odyseja kosmiczna (2001: A Space Odyssey)*. 1968. Reż. Stanley Kubrick. Science fiction. USA – Wielka Brytania: Metro-Goldwyn-Mayer i Stanley Kubrick Productions.
- Francis*. 2013. Reż. Richard Hickey. Dramat (animacja, krótkometrażowy). USA.
- Gdzie mieszkają dzikie stwory (Where the Wild Things Are)*. 2009. Reż. Spike Jonze. Fantasy. Niemcy – Australia – USA: Legendary Pictures i in.
- Hologram dla króla (A Hologram for the King)*. 2016. Reż. Tom Tykwer. Komediadramat, romans. Wielka Brytania – Francja – Niemcy – Meksyk – USA: X-Filme Creative Pool i in.
- Lowca androidów (Blade Runner)*. 1982. Reż. Ridley Scott. Thriller, science fiction, neo-noir. USA – Hongkong – Wielka Brytania: The Ladd Company i in.
- Lowca androidów 2049 (Blade Runner 2049)*. 2017. Reż. Denis Villeneuve. Science fiction, cyberpunk, dystopia, neo-noir. Kanada – USA – Węgry – Wielka Brytania: Warner Bros. i in.
- Para na życie (Away We Go)*. 2009. Reż. Sam Mendes. Komediadramat, romans. USA – Wielka Brytania: Edward Saxon Productions i in.
- Promised Land*. 2012. Reż. Gus Van Sant. Dramat. USA – Zjednoczone Emiraty Arabskie: Focus Features i in.
- The Circle. Krağ (The Circle)*. 2017. Reż. James Ponsoldt. Thriller, science fiction. USA – Zjednoczone Emiraty Arabskie: Image Nation Abu Dhabi FZ i in.

Streszczenie

Celem badania było zestawienie cywilizacji high-tech opisanej w powieści Dave'a Eggersa *Krağ* z praktykami komunikacyjnymi powstałymi w okresie pandemii COVID-19. Zastosowano metodę nieinwazyjnej analizy dokumentów zastanych. Obejmuje ona między innymi badanie powieści, które może naprowadzać badacza na fundamentalne problemy. Okazało się, że powieść zawiera odniesienia do realnych wydarzeń, procesów i korporacyjnych praktyk. Autor formułuje pesymistyczne prognozy dotyczące oddziaływania technologii na człowieka i szerzej ludzkość. Jego przewidywania logicznie wynikają z analizy rozwoju współczesnej cywilizacji. Eggers przewiduje korporacyjny model rozwoju mediów. Technologia osacza użytkowników, formatuje umysły, unicestwia ludzkie tożsamości i więzi, zarządza światem jako nieludzki Global Brain. Jednak

w rzeczywistości okazało się, że użytkownicy i społeczności potrafią przeciwstawić się inwigilacji. Wykorzystując media do komunikowania się, zdalnej pracy i nauki, żądają, aby serwery znajdowały się na terenie podlegającym ich prawodawstwu. Konstruowane są aplikacje, które nie przekazują danych o użytkownikach. Dystopijna powieść pomogła zapobiec powstającym zagrożeniom. Eggers połączył sztukę czystą i zaangażowaną. Będąc laureatem kilkudziesięciu nagród literackich, połączył społeczną i pisarską aktywność w jedną misję.

***The Circle* by Dave Eggers in the Age of Corporations, Election Media Campaigns and Pandemic**

S u m m a r y

This study compares high-tech civilization, described in the novel by Dave Eggers *The Circle*, with communication practices arising during the COVID-19 pandemic. The method of non-invasive analysis of existing documents was used. It includes a study of the novel, which can lead the researcher to fundamental problems. The novel contains references to real events, processes and corporate practices. The author formulates pessimistic forecasts regarding the impact of technology on man and humanity. His predictions logically result from the analysis of the existing state of development. Eggers predicts the corporate media development model. Technology enslaves users, formats minds, destroys human identities and ties and manages the world as an inhuman Global Brain. In reality, however, users and communities have been able to oppose surveillance. By using the media for communication, remote work and learning, they demand that the servers be located in an area governed by their legislation. Applications are being built that do not transfer user data. A dystopian novel helps prevent emerging threats. Eggers combines pure and engaged art and, as a laureate of several dozen literary awards, he unites social and writing activity into one mission.